

Georg Søndergaard:

Midde, Misse og Marie

– om højtidelige og uhøjtidelige personnavne

“Min mor hed *Louise*, men blev kaldt *Isse* i den snævre familie og af en del mennesker, som satte pris på hende og som min mor satte pris på. Bru- gen af dette navn var tegn på, at man hørte sammen, henholdsvis følte sig knyttet til hinanden. Det ville ikke være muligt, at man kom til at hedde *Isse* for alle. Og min mor accepterede bestemt ikke at blive kaldt *Isse* af alle og enhver. Jeg husker at hun en dag blev tiltalt med *Isse* af et men- neske, som min mor egentlig ikke havde noget imod, og de havde såmænd kendt hinanden fra barns ben. Men min mor blev lidt formel – og mod- parten forstod. Bagefter bemærkede min mor til mig, at det var sørgeligt, at visse medmennesker ikke har fornemmelse for, hvor langt de kan gå.”

Citatet viser en side af dagligsprogets navnebrug, som hidtil har været ret upåagtet i dansk navneforskning. Sådanne uofficielle, fortrolige navne- former kendes i de fleste sprogsamfund, og de bruges stort set på samme måde overalt. Når man ikke har beskæftiget sig meget med dem, skyldes det måske, at de sprogligt set er ret ligetil: de dannes ved forkortelser og lydlige ændringer af de officielle navne, sådan at der som regel – men ikke altid – er en klar forbindelse tilbage til det officielle navn. Hvad der er specielt for de forkortede navneformer – og interessant ved dem – er noget ikke-sprogligt: det præg af fortrolighed, intimitet og samhørighed, de bi- drager med i de situationer, hvor de bruges.

Eksemplet med *Isse* stammer fra Sønderjylland – den eneste egn her- hjemme, som har udviklet et helt system af uofficielle, kælenavnagtige fornavn – såkaldte hypokorismer – svarende til, hvad vi kender f.eks. fra nabolande som Tyskland og Sverige. Kristen Møller nævner et par eksem- pler s. 50 i bogen *Diminutiver i moderne dansk* (Kbh., 1943); og Anders Bjerrum giver en del eksempler s. 21-42 i *Danske Studier 1934*, men han gør også opmærksom på, at “vi foreløbig i alt for høj Grad mangler Kend- skab till de mundtlige Navneformer fra Sydslesvig og Holsten og delvis

også fra Danmark”. En udtømmende og tilfredsstillende analyse af de sønderjyske hypokorismer synes derfor ikke mulig i øjeblikket, og denne korte artikel har da også et mere begrænset sigte: at give en oversigt over de særlige uofficielle kortformer af sønderjyske fornavne.

Det er muligt for sønderjyderne at danne kortformer til næsten alle navne, selv om nogle er mere almindelige end andre. Jeg havde i 1976 lejlighed til – med velvillig assistance fra Institut for Jysk Sprog- og Kulturforskning – at foretage en lille undersøgelse af dem, idet jeg fik udsendt 300 spørgeskemaer til instituttets faste meddelerstab i Ringkøbing, Vejle, Ribe og Sønderjyllands amter. På grundlag af det indkomne materiale har jeg registreret 115 forskellige kortformer af ca. 60 forskellige fornavne – og det i et område, der har vist sig langt større end umiddelbart antaget. Jfr. oversigten på de følgende to sider.

Flere af meddelerne gør dog opmærksom på, at selv om de nok kender de pågældende former (*Kidde*, *Fidde*, *Kløj*) nord for Sønderjylland, så “peger de dog tydeligt mod” denne landsdel. Ellers er det almindelige indtryk at brugen af de sønderjyske former er i tilbagegang. Jeg citerer:

K.M.: “ ... her i huset kommer to små børn født i 70’erne; de hedder *Sofie* og *Nikolaj* og bliver kaldt således. Forældrene har direkt frabedt sig at de bliver kaldt *Fie* og *Kløj*...” – Om sine egne børn skriver samme K.M.: “Vi var meget opmærksomme på endelig ikke at give dem navne, der kunne dannes kortformer af.”

En anden meddeler, C.N.:

“ ... før i tiden havde mange den slags navne, men selv i Sønderjylland er noget sådan noget ved at forsvinde.”

Så hvis dette karakteristiske træk i sønderjysk navnetradition ikke skal opluges helt af den almindelige urbanisering, landbefolkningens tilpasning til byboernes sprog og livsstil, er det åbenbart på høje tid at det bliver registreret og beskrevet.

Går vi 50 år tilbage i tiden, kan vi skelne mellem to typer af kortformer, nemlig familiære former og alment brugte former. Til *Kathrine* kunne f.eks. dannes de familiære *Kati* og *Kata*; *Tinne* var derimod den almindeligt brugte kortform og *Trine* kunne endelig fungere på begge måder. Mange af de almindeligt brugte kortformer blev næsten opfattet som selvstændige navne; de kunne helt træde i stedet for de officielle navne. Som en meddeler beretter:

M.S.: “Havde man først fået et sådant navn, så hed man det til gengæld også for stort set hele sin omverden. Jeg fornemmer det faktisk som et tolt navneskifte.”

Mandsnavne

Navn	Antal kortformer		Navn	Antal kortformer	
	total	fordelt		total	fordelt
Albert	12		Kurt	10	
Abbi		12	Ruddi		18
Andreas	207		Ludvig	52	
Dres		207	Ludde		52
Carl	172		Matthias	120	
Kalle		172	Ties		120
Christian	324		Nicolai	56	
Kidde		143	KIAj		56
Kasse		181	Niela	62	
Dominicus	16		Nille		62
Minkus		16	Peter	110	
Frøderik	80		Pa		110
Fidde		55	Poul	151	
Frøch		25	Polle		151
Hans Jørgen	27		Rudolf	66	
Sjønne		27	Rudi		66
Hans	167		Theodor	29	
Heise		118	Theo		29
Hasse		43	Thorkild	19	
Hanse		5	Totte		19
Harald	40		Valdemar	53	
Halle		39	Valle		90
Halli		1	Valli		23
Heinrich	74				
Heine		74			
Johannes	101				
Hannes		101			
Julius	82				
Julle		82			
Jørgen	170				
Jønne		101			
Jøge		42			
Jøchen		27			
Knud	29				
Nudde		29			

Tallene stammer fra spørgeskema-undersøgelsen omtalt s. 40. Oversigten fortsættes på næste side.

Kvindenavne

Navn	Antal kortformer total fordelt		Navn	Antal kortformer total fordelt	
AmaNe	66		Margrethe	38	
Malli		39	Marga		33
Malle		26	Marie Christine	17	
Anne Marie	31		Mistin		17
Annej		31	Marie	549	
Augusta	149		Mia		125
Guste		139	Mie		45
Gusta		13	Miå		4
Cathrine Marie	44		Rie		8
Trinmaj	22		Midde		138
Kstrinmaj	22		Misse		162
Cathrine	388		Mi		75
Trinne		102	Mathilde	200	
Didde		52	Tilde		200
Trine		16	Mette Marie	26	
Tinne		186	Metmaj		26
Kata		16	Sofie	308	
Tine		7	Fiffi		18
Cecilie	148		Soffi		65
Sille		147	Fiå		37
Sillå		1	Pie		168
Christine	439				
Tidde		64			
Didde		122			
Stinnå		96			
Stinne		204			
Tinne, Dinne		13			
Dorothea	274				
Dores		26			
Tea		179			
Dodde		50			
Dorte		14			
Doria		5			
Emilie	1				
Milla		1			
Johanne	118				
Hanna		61			
Hannå		65			
Hanna		2			

Tallene stammer fra spørgeskema-undersøgelsen omtalt s. 40. Oversigten er fortsat fra forrige side.

Dette er meget vigtigt og helt specifikt for sønderjydernes gamle brug af navne: de alment brugte kortformer anvendtes – når de blev anvendt – med næsten fuldstændig konsekvens. En meddeler, T.H., siger ligefrem:

“Tidligere blev man simpelthen ikke accepteret som sønderjyde, hvis man ikke selv brugte sådanne navne.”

Et meget vanskeligt spørgsmål er da: Hvornår blev de brugt? Og det generelle svar kan lyde: Når jævnaldrende og socialt ligestillede personer – vel at mærke “almindelige” mennesker – snakkede sammen i dagligdags situationer:

M.S.: “Det var ligesom umuligt, at folk der ikke opførte sig jævnt og ligetil, fik disse acceptnavne.” – Kortformerne kom til at fungere som tegn på, at man hørte til gruppen. – “De højborgerlige ville man aldrig give disse acceptnavne. Faktisk kan man sige, at de ikke var folkelige nok. Tanken om at fabrikant Mathias Hansen i Haderslev skulle blive omtalt som Ties Hansen er til at dø af grin over. Jeg vil ikke afvise, at en rig skulle kunne få et acceptnavn; men det beroede på at han opførte sig jævnt og gemytligt, kort sagt folkeligt.”

Lad mig til slut sige, at brugen af hypokorismer kun er en enkelt, om end påfaldende ejendommelighed ved sønderjysk personnavneskik. For den der er interesseret i personnavne, er Sønderjylland så absolut den mest spændende egn i Danmark.